

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної, філологічної та економічної освіти
Кафедра германської та слов'янської філології**

**МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО (ПЕДАГОГІЧНОГО)
ДОСЛІДЖЕННЯ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**для здобувачів спеціальності А4 Середня освіта 014.021 Англійська
мова та зарубіжна література за освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Мова і література (англійська))» другого
(магістерського) рівня вищої освіти**

Слов'янськ – Дніпро 2025

УДК 378.016:001.8:37(072)

M54

Методичні рекомендації з методології наукового (педагогічного) дослідження обговорено на засіданні кафедри германської та слов'янської філології (протокол № 5 від 10 грудня 2024 р.) та затверджено й рекомендовано до впровадження вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 5 від 26 грудня 2024 р.).

Рецензенти:

Роман В. В. – кандидат філологічних наук, доцент;

Радзієвська О. В. – кандидат філологічних наук, доцент.

M54 Методологія наукового (педагогічного) дослідження : методичні рекомендації для здобувачів спеціальності А4 Середня освіта 014.021 Англійська мова та зарубіжна література за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Мова і література (англійська))» другого (магістерського) рівня вищої освіти / ДВНЗ «Донбас. держ. пед. ун-т» ; уклад. В. А. Глущенко. Слов'янськ ; Дніпро, 2025. 37 с.

Методичні рекомендації з методології наукового (педагогічного) дослідження підготовлено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра філології та з урахуванням принципів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS). У виданні подано структуру курсу, тематику й питання для практичних занять, завдання для самостійної роботи, описано методи та засоби діагностики результатів навчання, наведено список використаних джерел. Матеріали рекомендацій сприятимуть оптимізації навчальної діяльності студентів і формуванню професійних компетентностей, необхідних для ефективної викладацької роботи в сучасному освітньому середовищі.

УДК 378.016:001.8:37(072)

© Глущенко В. А., 2025

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курс «Методологія наукового (педагогічного) дослідження» є однією з базових засад розвитку здатності студентів до дослідно-пізнавальної роботи, підготовки до неї. Завдання курсу – сформувати у студентів поняття про методологію наукового пошуку; опанувати наукову термінологію та специфічну методологію наукового пошуку в педагогічній науці; допомогти магістрам в оволодінні основними теоретичними знаннями та практичними вміннями і навичками організації, проведення науково-педагогічного дослідження; ознайомити студентів з комплексом методів педагогічного дослідження, методикою обробки результатів науково-педагогічного пошуку; сформувати вміння узагальнювати результати наукового пошуку; розвинути науковий світогляд магістрів; сформувати у студентів критичне осмислення методологічних особливостей застосування, гносеологічних спроможностей різних пізнавальних педагогічних технологій.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є наукові (педагогічні) дослідження, включаючи дослідження в царині методики навчання іноземної мови та зарубіжної літератури.

Предметом вивчення курсу виступають методологія і методи педагогічних досліджень у галузі педагогіки й методик навчання.

Мета курсу «Методологія наукового (педагогічного) дослідження» – удосконалити науковий світогляд студентів, сформувати в них поняття про методологію наукового пошуку, критичне ставлення до методологічних особливостей застосування, гносеологічних спроможностей різних пізнавальних педагогічних технологій, допомогти студентам оволодіти сучасними методологічними проблемами педагогічної науки, основними етапами науково-педагогічних пошуків, комплексом методів науково-педагогічного дослідження, методикою обробки результатів науково-педагогічного пошуку.

Унаслідок вивчення цього курсу студент повинен орієнтуватися в новітніх напрямках дослідження, аналізувати й систематизувати нові для нього факти, творчо застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички лінгвістичного й літературознавчого аналізу. Методичні рекомендації, які містять основні відомості про сутність та структуру природної людської мови, призначені полегшити орієнтування студентів денної та заочної форм навчання у теоретичних положеннях й ідеях філології. У межах курсу студентам запропоновано самостійно ознайомитися з актуальними проблемами сучасної науки та підготувати реферат, що висвітлює основні поняття зазначених наукових дисциплін.

Студентам пропонуються різноманітні завдання. Наведений матеріал дає здобувачам можливість закріпити набуті теоретичні знання та навички філологічного аналізу.

У методичних рекомендаціях також подано список тематичних питань до заліку, рекомендовано основну та додаткову літературу, наведено дані електронних ресурсів.

«Методологія наукового (педагогічного) дослідження» – це завершальний, підсумковий курс, який систематизує знання, отримані студентами впродовж усіх років навчання в університеті.

Упродовж вивчення курсу перед студентами відкривається широка картина лінгвістичних знань, необхідних філологу. Адже відомо, що без широкої наукознавчої освіти неможливо вивчити жодної мови, поглибити свої знання в царині будь-якої лінгвістичної й літературознавчої дисципліни. Здобувач має змогу долучитися до корисних і цікавих знань з проблематики лінгводидактики, розширити свій кругозір. Засвоєння курсу сприятиме кращій підготовці здобувача-філолога до творчої практичної діяльності в царині лінгводидактики, перекладу, науки й культури. Системна підготовка фахівців створює підґрунтя для підвищення статусу випускників філологічних факультетів на сучасному ринку праці.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3.	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 90.	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2; самостійної роботи здобувача – 4.	Лекції	
	12 год.	8 год.
	Практичні	
	18 год.	4 год.
	Лабораторні	
	-	-
	Самостійна робота	
	60 год.	76 год.
Вид контролю: залік		

КОМПЕТЕНТНОСТІ, ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Компетентності, які формуються (з посиланням на шифр відповідно до освітньо-професійної програми):

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти (в системі середньої освіти, фахової передвищої освіти), що передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність здійснювати науково-педагогічні дослідження, прогнозувати та презентувати їх результати.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

СК1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності; усвідомлювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

СК2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати інноваційні освітні технології та методики навчання з предметної спеціальності у стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

СК8. Здатність формувати у здобувачів освіти культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.

2. Програмні результати навчання (з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми):

РН2. Демонструє вміння використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки та обміну інформацією у професійній діяльності, презентації власних та спільних результатів, реалізації дистанційного та змішаного навчання тощо.

РН4. Формулює наявні проблеми у сфері освітньої діяльності, демонструє навички їх критичного аналізу, генерує нові ідеї, аргументує можливі шляхи їх вирішення та критично оцінює їх спроможність.

РН6. Визначає і характеризує основні принципи, закони та методики науково-педагогічних досліджень; описує апарат науково-

педагогічного дослідження, демонструє навички презентації результатів науковопедагогічного дослідження.

РН7. Визначає, аналізує та характеризує педагогічні інновації, демонструє вміння їх практичного застосування у професійній діяльності.

РН14. Демонструє дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та демонструє вміння формувати її у здобувачів освіти.

РН15. Здатен критично осмислювати та інтегрувати знання про концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти в Україні в перебігу розв'язання складних задач у широких мультидисциплінарних контекстах.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ

Для досягнення очікуваних результатів здобувачі повинні не тільки відвідати всі лекції та практичні заняття, а й виявити на них активність. Рекомендується творчо підходити до всіх проблем, що висвітлюються в курсі «Методологія наукового (педагогічного) дослідження», не обмежуватися лекційним матеріалом, залучати навчально-наукові тексти з переліку рекомендованої основної та допоміжної літератури; при підготовці доповідей на практичні заняття намагатися розкрити всі аспекти поставлених проблем максимально глибоко з виділенням ключових питань. При підготовці до практичних занять і до заліку рекомендується знаходити внутрішньопредметні та міжпредметні взаємозв'язки (педагогіка і філософія, психологія і лінгводидактика, методика викладання мови та літератури і психологія тощо).

ВИДИ, МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль, підсумковий контроль, семестровий контроль (екзамен).

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів; усні та письмові відповіді на запитання здобувачів; усне опитування з певних конкретних тем курсу; підготовка здобувачами доповідей на практичні заняття; усне фронтальне опитування; письмове фронтальне опитування; тестування; оцінювання самостійної роботи; оцінювання контрольної роботи; презентації та виступи на наукових конференціях; екзамен.

Форми контролю: індивідуальна та фронтальна перевірка.

Організаційні процедури та порядок виявлення якості засвоєння навчального матеріалу, рівня відповідності отриманих знань, умінь і навичок здобутиї кваліфікації в межах освітнього процесу здійснюється відповідно до Положення про контрольні заходи у «ДДПУ» (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/003.pdf>)

Оцінювання результатів навчання здобувачів, отриманих під час практичного заняття, здійснюється за такими критеріями: при опитуванні – за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні, за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття; при тестуванні – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття.

Дисципліна «Методологія наукового (педагогічного) дослідження» оцінюється максимальною оцінкою в 100 балів.

Залік як форма контролю передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача від 60 до 80 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти. Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, де формою контролю є екзамен, шляхом виконання завдань самостійної роботи (з поданням їх у деканат), але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

Основні вимоги для отримання високих балів під час вивчення дисципліни «Методологія наукового (педагогічного) дослідження», крім виконання завдань до практичних занять та завдань самостійного блоку, необхідними є дотримання основ академічної доброчесності та усвідомлення таких правил: неприпустимість пропусків, запізнь; правил поведінки на заняттях (активна участь у розв'язанні завдань, виконання необхідного

мінімуму навчальної роботи тощо); заохочень і стягнень (за що можуть нараховуватися або відніматися бали).

Політика щодо відвідування: відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за який нараховуються бали. За наявності об'єктивних причин (хвороби, отримання другої вищої освіти тощо) навчання може відбуватись в онлайн-формі або за індивідуальним графіком (Положення про навчання здобувачів за індивідуальним графіком <https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/021.pdf>).

Політика щодо дедлайнів та перескладань: перескладання та повторне вивчення дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДДПУ

(<https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>)

Роботи, які подаються на перевірку з порушенням термінів (без поважних причин), оцінюються на нижчу оцінку (від 1 до 5 балів).

Здобувачі, які отримали незадовільну оцінку або були не допущені до підсумкового контролю, мають можливість ліквідувати академічну заборгованість згідно з відповідним графіком. Умовою для ліквідації академічної заборгованості є накопичення необхідної кількості балів (мінімум – 60) за виконання визначених викладачем додаткових самостійних завдань до повторного складання контрольного заходу.

Політика щодо академічної доброчесності проводиться відповідно до Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДДПУ (<https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>)

Письмові роботи перевіряються на наявність плагіату та допускаються до розгляду й подальшого оцінювання без порушень (плагіат фрагментів письмових робіт і повних текстів; плагіат ідей, експланаторних моделей, фактичних даних, ілюстрацій тощо; відсутність необхідних посилань; помилки при цитуванні) за наявності коректних текстових запозичень не більше 25%.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ, ЗАТВЕРДЖЕНІ В ДДПУ

Оцінка «зараховано» (90-100 балів) виставляється здобувачеві, який продемонстрував усебічні, систематичні та глибокі знання навчально-програмного матеріалу, уміння без помилок виконувати завдання, передбачені програмою, опанував основну й додаткову літературу, рекомендовану навчальною програмою, засвоїв значущі для майбутньої кваліфікації засади дисципліни «Методологія філологічної науки», виявив творчі здібності в усвідомленні, засвоєнні й застосуванні навчально-програмного матеріалу.

Оцінка «зараховано» (75-89 балів) виставляється здобувачеві, який продемонстрував ретельне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконав передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, показав систему засвоєних знань з дисципліни «Методологія філологічної науки» та здатність до їх самостійного поповнення й оновлення під час подальшої навчальної роботи й професійної діяльності.

Оцінка «зараховано» (60-74 бали) виставляється здобувачеві, який продемонстрував знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, потрібному для подальшого навчання та майбутньої роботи за спеціальністю, впорався з виконанням завдань, передбачених програмою, але припустився помилок у відповідях та під час виконання завдань, хоча має необхідні знання для їх усунення під керівництвом викладача.

Оцінка «не зараховано» виставляється здобувачеві, який має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу, припустився принципових помилок у виконанні передбачених програмою завдань і не може продовжувати навчання без виконання додаткових завдань з відповідної дисципліни.

Здобувачам надаються пояснення щодо мінімальної та максимальної кількості балів, які присвоюються здобувачам при засвоєнні дисципліни, окремо за поточну діяльність та за результатами підсумкового контролю.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ ЗДОБУВАЧАМ, ІЗ
РОЗПОДІЛОМ ЗА ТЕМАМИ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО
КОНТРОЛЮ (ДЕННА ТА ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ)**

тема	Т	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
		денна	заочна	денна	заочна	денна	заочна
тема 1	Т	6	4	6	2	3	3
тема 2	Т	6	4	1	2	3	4
разом	Р	1	8	1	4	6	7
	2			8		0	8

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1. Наука. Методи наукового дослідження (денне 2 год., заочне 2 год.)

1. Наука як сфера дослідницької діяльності.
2. Класифікація наук.
3. Методи наукового дослідження.

Лекція 2. Вибір теми, організація та планування наукових досліджень. Прийоми роботи з науковою літературою (денне 2 год., заочне 2 год.)

1. Вибір теми наукового дослідження.
2. Організація і планування наукового дослідження.
3. Раціональні прийоми роботи з науковою літературою.

Лекція 3. Особливості наукових пошуків. Психологія наукової творчості. Режим праці та відпочинку (денне 2 год., заочне 1 год.)

1. Особливості наукових пошуків і наукового передбачення.
2. Психологія наукової творчості.
3. Раціональний режим праці та відпочинку молодих дослідників.

Лекція 4. Робота над рукописом наукового твору. Стель наукового мовлення. Наукова термінологія. Цитування (денне 2 год., заочне 1 год.)

1. Робота над рукописом наукового твору.
2. Стель наукового мовлення.
3. Наукові терміни та їх особливості.
4. Цитати та цитування. Плагіат. Академічна доброчесність.

Лекція 5. Магістерська робота (денне 4 год., заочне 2 год.)

1. Вибір теми та складання плану магістерської роботи.
2. Вступ до магістерської роботи.
3. Основна частина магістерської роботи.
4. Список використаних джерел.
5. Оформлення магістерської роботи.
6. Захист магістерської роботи.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1. Наука. Методи наукового дослідження (денне 4 год., заочне 1 год.).

Мета: засвоїти інформацію про науку як сферу дослідницької діяльності, класифікацію наук, методи наукового дослідження.

Хід заняття

I. Теоретичний блок.

Наука як сфера дослідницької діяльності.

Класифікація наук.

Методи наукового дослідження.

II. Практичний блок.

1. Текст «Найголовніше в житті педагога» (за В. Сухомлинським).

2. Виписати цитати про науку як сферу дослідницької діяльності, її роль у житті людства.

ОЦІНЮВАННЯ. 7 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2. Вибір теми, організація та планування наукових досліджень. Прийоми роботи з науковою літературою (денне 4 год., заочне 1 год.).

Мета: засвоїти інформацію про вибір теми наукового дослідження, організацію і планування наукового дослідження, раціональні прийоми роботи з науковою літературою, виробити відповідні вміння й навички.

Хід заняття

I. Теоретичний блок.

Вибір теми наукового дослідження.

Організація і планування наукового дослідження.

Раціональні прийоми роботи з науковою літературою.

II. Практичний блок.

1. Формулювання теми наукової роботи.

2. Складання плану наукових досліджень.

3. Робота з науковою літературою.

ОЦІНЮВАННЯ. 7 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3. Особливості наукових пошуків. Психологія наукової творчості. Режим праці та відпочинку (денне 2 год., заочне самостійно).

Мета: засвоїти інформацію про особливості наукових пошуків і наукового передбачення, психологію наукової творчості, раціональний режим праці та відпочинку молодих дослідників, виробити відповідні вміння й навички.

Хід заняття

I. Теоретичний блок.

Особливості наукових пошуків і наукового передбачення.

Психологія наукової творчості.

Раціональний режим праці та відпочинку молодих дослідників.

II. Практичний блок.

1. Формулювання наукової гіпотези.
2. Постановка конкретного завдання та вибір об'єкта.
3. Виконання вправ на тренування пам'яті.
4. Виконання вправ на тренування уваги.
5. Складання плану наукової роботи та відпочинку на один

день.

ОЦІНЮВАННЯ. 7 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4. Робота над рукописом наукового твору. Стиль наукового мовлення. Наукова термінологія. Цитування. Плагіат. Академічна доброчесність (денне 4 год., заочне 1 год.).

Мета: засвоїти інформацію про роботу над рукописом наукового твору, стиль наукового мовлення, наукові терміни та їх особливості, цитати та цитування.

Хід заняття

I. Теоретичний блок.

Робота над рукописом наукового твору.

Стиль наукового мовлення.

Наукові терміни та їх особливості.

Цитати та цитування.

II. Практичний блок.

1. Складання тез виступу на студентському науковому гуртку (на матеріалі наукових текстів, підготовлених студентами-гуртківцями).

2. Складання реферату на матеріалі 1-го розділу книги В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям».

3. Складання плану статті Е. А. Горошенко та В. А. Глущенко «Формування англомовної соціокультурної компетентності старшокласників: мультимедійні презентації» (Методологія та історіографія мовознавства : зб. тез X науково-практичної Інтернет-конференції. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2023. С. 67–71).

4. Виділення термінів у розділі «Indefinite Tenses» книги: Верба Г. В., Верба Г. Г., Верба Л. Г. «Довідник з граматики англійської мови (з вправами)». Вінниця : Нова книга, 2013. С. 9–36.

ОЦІНЮВАННЯ. 8 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5. Магістерська робота (денне 4 год., заочне 1 год.).

Мета: засвоїти інформацію про написання, оформлення та захист магістерської роботи, виробити відповідні вміння й навички.

Хід заняття

I. Теоретичний блок.

Вибір теми та складання плану магістерської роботи.

Вступ до магістерської роботи.

Основна частина магістерської роботи.

Список використаних джерел.

Оформлення магістерської роботи.

Захист магістерської роботи.

II. Практичний блок.

1. Складання плану магістерської роботи (на заздалегідь запропоновану тему).

2. Аналіз вступу до дипломної роботи Горошенко Е. А. на тему «Мультимедійні презентації як засіб формування англомовної соціокультурної компетентності учнів старших класів» (Слов'янськ - Дніпро, 2023).

ОЦІНЮВАННЯ. 8 балів

ЗАВДАННЯ ДО СПІЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Розкрийте завдання курсу методології наукового (педагогічного) дослідження, схарактеризуйте структуру курсу.
2. Знайдіть ілюстративний матеріал щодо методу експерименту в педагогічних дослідженнях.
3. Наведіть приклади методу спостереження в педагогічних дослідженнях
4. Доведіть, що гіпотетичний метод у педагогічних дослідженнях є ефективним.
5. Обґрунтуйте тезу про те, що педагогіка є і наукою, і мистецтвом.
6. Що таке аксіоматичний метод?
7. Схарактеризуйте аналіз і синтез.
8. Схарактеризуйте індукцію і дедукцію.
9. Що таке абстрагування?
10. Чим парадигматичні відношення відрізняються від синтагматичних?
11. Чим, на вашу думку, спричинена ідея виділення атрибутів мовної системи?
12. Як відомо, етноси формуються під впливом природної належності людського угруповання до певного географічного середовища, кліматичних умов, ландшафту, рослинного та тваринного світу. Водночас свої головні характеристики етнос отримує в соціально-культурному оформленні. Доведіть, що етнос як такий є не суто природним утворенням, а його історичною асиміляцією в культурі, що здійснюється багатьма поколіннями людей.
13. Доведіть, що в часи виникнення людства його станом була мовна роздробленість.
14. Чим ви пояснюєте той факт, що народності, які виникли в рамках рабовласницького ладу й розвивалися у феодальному суспільстві, часто виявлялися двомовними: для релігійного культу, науки, освіти застосовувалася книжна, нормована мова (зазвичай чужа), а для повсякденних трудових, торгових, побутових потреб, для усної словесної творчості – своя, рідна, що не мала писемної фіксації та літературної нормованої форми?

15. Чому національна мова припускає обов'язкову наявність літературно-писемної форми, зближеної із загальнонародно-розмовною мовою?

16. Відшукайте ілюстративний матеріал щодо мотиваційного, семантичного, граматичного і фонетичного рівнів породження мови.

17. Які форми впливу суспільства на мову ви вважаєте основними?

18. Що таке внутрішньопредметні та міжпредметні взаємозв'язки?

19. Розкрийте витоки традицій світової педагогіки.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Поняття науки та її функції у сучасному суспільстві.
2. Класифікація методів наукового дослідження: емпіричні та теоретичні.
3. Методологічні засади педагогічних досліджень.
4. Порівняльний аналіз кількісних і якісних методів у педагогіці.
5. Експеримент як метод педагогічного дослідження: структура та етапи.
6. Спостереження й анкетування як інструменти збору емпіричних даних.
7. Моделювання в педагогічних дослідженнях: можливості та обмеження.
8. Критерії вибору теми наукового дослідження в педагогіці.
9. Етапи організації та планування наукового дослідження.
10. Формулювання проблеми та гіпотези дослідження.
11. Робота з науковою літературою: пошук, відбір та систематизація джерел.
12. Використання бібліографічних та наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar).
13. Методика складання плану та програми педагогічного дослідження.
14. Етичні аспекти організації наукових досліджень у педагогіці.
15. Структура наукової статті та вимоги до її оформлення.
16. Особливості наукового стилю мовлення в педагогічних текстах.
17. Використання термінології в педагогічних дослідженнях: проблеми стандартизації.
18. Правила цитування та оформлення бібліографії.
19. Плагіат у наукових дослідженнях: види та способи запобігання.
20. Підготовка рукопису до публікації: редагування, рецензування, подання до наукового журналу або збірника.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛКУ

1. Наука як сфера дослідницької діяльності.
2. Класифікація наук.
3. Перші класифікації наук: Ф. Бекон і Р. Декарт.
4. Методи наукового (педагогічного) дослідження.
5. Системність у педагогічних дослідженнях.
6. Принцип причиновості в педагогіці.
7. Дослідження з історії педагогіки й лінгводидактики. Принцип історизму.
8. Вибір теми наукового дослідження.
9. Організація і планування наукового дослідження.
10. Раціональні прийоми роботи з науковою літературою.
11. Робота над рукописом наукового твору.
12. Стил наукового мовлення.
13. Наукові терміни та їх особливості.
14. Цитати та цитування.
15. Проблема плагіату. Академічна доброчесність.
16. Вибір теми та складання плану магістерської роботи.
17. Вступ до кваліфікаційної (магістерської) роботи.
18. Основна частина й висновки кваліфікаційної роботи.
19. Захист кваліфікаційної роботи.

ПІДСУМКОВІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Наука – це

- а) сфера людської діяльності, спрямована на вироблення й систематизацію об'єктивних знань про дійсність;
- б) процес накопичення фактів, важливих для людства;
- в) різновид творчості, що ґрунтується на раціональних міркуваннях та інтуїції дослідника;
- г) сукупність об'єктивних уявлень про світ.

2. Філологія – це

- а) наука, що вивчає мову, літературу та їх взаємозв'язок у культурному контексті;
- б) наука про мову, літературу, фольклор, про закономірності їх функціонування й історичного розвитку;
- в) сукупність гуманітарних наук, що вивчають духовну культуру людства та окремих народів шляхом мовного й лінгвістичного аналізу писемних текстів;
- г) наука про вивчення текстів.

3. Ідеалізація – це

- а) перетворення наукової теорії на художній образ;
- б) ототожнення реального предмета з ідеальним еталоном;
- в) відмова від теоретичних понять на користь фактів;
- г) мисленнєвий процес створення уявлень про об'єкти, що в дійсності не існують, але відображають суттєві риси реальних явищ.

4. Моделювання – це

- а) копіювання об'єкта;
- б) метод наукового дослідження, який полягає у створенні моделей для відтворення основних характеристик об'єкта з метою його вивчення;
- в) спосіб виготовлення зразка предмета;
- г) опис об'єкта без його структурування.

5. Гіпотетичний метод – це

- а) метод пізнання, що ґрунтується на висуванні наукових припущень (гіпотез) і подальшій їх перевірці;
- б) чітке формулювання думок, що утворюють певну систему;

- в) опис встановлених законів науки;
- г) метод, що не потребує експериментального підтвердження.

6. Основою, що об'єднує в межах філології низку гуманітарних наук, є

- а) спеціальні коментарі в текстах;
- б) алфавіти;
- в) тексти різними мовами;
- г) писемний текст з усіма внутрішніми аспектами й зовнішніми зв'язками.

7. Мову й мовлення першим чітко розмежував

- а) Ансельм Кентерберійський;
- б) Діодор Сицилійський;
- в) Г. Пауль;
- г) Ф. де Соссюр.

8. Поняття синхронії та діахронії було введено

- а) Ф. Боппом;
- б) А. Шлейхером;
- в) Ф. де Соссюром;
- г) О. Потебнею.

9. У сучасній систематиці прийнято такі ознаки систем, як

- а) потенційна подільність елементів системи;
- б) можливість розчленовування системи на низку підсистем;
- в) відносна неподільність елементів системи, ієрархічність системи, структурність системи;
- г) протиставленість системи впорядкованій множинності.

10. Гомогенні системи

- а) складаються з неоднорідних елементів;
- б) складаються з однорідних елементів;
- в) наявні в аналітичних мовах;
- г) наявні в синтетичних мовах.

11. Атрибути мовної системи є

- а) слово, словосполучення й речення;
- б) структура й субстанція;
- в) структура, субстанція й функція;
- г) структура й функція.

12. Актуалістичний метод — це

а) науковий принцип у геології, за яким сучасні природні процеси (ерозія, вулканізм, осадоутворення тощо) використовуються для пояснення подій минулого.;

б) спосіб перекладу текстів, що базується на актуальних словниках і сучасних мовних нормах;

в) науковий метод, у межах якого сучасні знання використовуються для вивчення минулого та передбачення майбутнього;

г) методика викладання мов, яка орієнтується на актуальні теми й сучасні комунікативні ситуації.

13. Ідею мовної спорідненості висунув

- а) Махмуд аль-Кашгарі;
- б) Г. Постеллус;
- г) В. Джоунз;
- д) Ф. Бопп.

14. Лексика – це

- а) семасіологічна характеристика слів;
- б) сукупність лексичних значень слів;
- в) семантичний зв'язок слів;
- г) словниковий склад мови.

15. У якому словнику можна знайти відомості про значення й походження запозичених слів?

- а) іншомовних слів;
- б) орфографічному;
- в) енциклопедичному;
- г) перекладному.

16. У яких словниках пояснюється значення й походження стійких сполучень слів?

- а) фразеологічних;

- б) історичних;
- в) орфографічних;
- г) орфоепічних.

17. У поетичному слові О. О, Потебня виокремлював

- а) звучання і значення;
- б) план вираження і план змісту;
- в) зовнішню і внутрішню форму;
- г) зовнішню форму (звучання), семантику (значення) і внутрішню форму (образ).

18. Як називається значення, що становить предметно-речовий зміст слова?

- а) фонетичне;
- б) граматичне;
- в) морфологічне;
- г) лексичне.

19. Як називаються стійкі сполучення слів?

- а) фразеологізмами;
- б) лексемами;
- в) ідіомами;
- г) словосполученнями.

20. Який словник пояснює лексичне значення слів?

- а) історичний;
- б) орфоепічний;
- в) енциклопедичний;
- г) тлумачний.

21. Як називається розділ мовознавчої науки, що вивчає лексичне значення слова?

- а) фразеологія;
- б) етимологія;
- в) лексикологія;
- г) діалектологія.

22. Наслідування звуків апаратом мовлення належить до

- а) вигукової гіпотези;
- б) трудової гіпотези;
- в) гіпотези трудових викриків (вигуків);
- г) звуконаслідувальної гіпотези.

23. Теза про те, що між почуттями й емоціями людини та звуками є певний прямий зв'язок, розроблялася в межах

- а) логосичної гіпотези;
- б) гіпотези трудових викриків (вигуків);
- в) звуконаслідувальної гіпотези;
- г) звукосимволічної гіпотези.

24. Вигукову гіпотезу підтримував

- а) Ж.-Ж. Руссо;
- б) Г. Гегель;
- в) Ф. Шеллінг;
- г) Й. Г. Гердер.

25. Твердження про те, що мова зароджується як інстинктивні рухи, джерело яких лежить в уявленнях, афектах та індивідуальній свідомості людини, розробляли прихильники

- а) гіпотези жестів;
- б) звуконаслідувальної гіпотези;
- в) звукосимволічної гіпотези;
- г) трудової гіпотези.

26. Основоположником гіпотези соціального договору вважають

- а) Ансельма Кентерберійського;
- б) Ж.-Ж. Руссо;
- в) Діодора Сицилійського;
- г) Л. Нуаре.

27. У працях Л. Нуаре і К. Бюхера викладено

- а) логосичну гіпотезу;
- б) вигукову гіпотезу;
- в) гіпотезу трудових викриків (вигуків);
- г) звуконаслідувальну гіпотезу.

28. Принцип загального зв'язку явищ першим сформулював

- а) Й. Г. Гердер;
- б) Ф. Шеллінг;
- в) Г. Гегель;
- г) Я. Грімм.

29. Теорію двох періодів мовного розвитку висунув

- а) Ф. Бопп;
- б) Ж.-Ж. Руссо;
- в) Г. Гегель;
- г) Ф. Шеллінг.

30. З принциповою критикою теорії двох періодів мовного розвитку виступив

- а) А. Шлейхер;
- б) О. Потебня;
- в) Г. Пауль;
- г) Ф. де Соссюр.

31. У мовах з'являються нові слова тому, що

- а) носії однієї мови контактують з носіями іншої;
- б) постійно відбувається оновлення лексики, нові назви змінюють старі;
- в) вони потрібні для позначення нових реалій, для вираження нових понять науки, техніки, виробництва;
- г) носії мови вигадують нові слова, які потім лінгвісти фіксують у словниках.

32. Дивергенція – це

- а) поширення одного панівного діалекту на певній території;
- б) зближення та злиття двох чи більше мов;
- в) процес розпаду, розщеплення прамов, фонем, граматичних форм тощо;
- г) відхилення від загальноприйнятих норм слововживання серед носіїв мов/діалектів, що межують.

33. Зближення (злиття) двох чи більше мов – це

- а) конвергенція;
- б) перстрат;
- в) суперстрат;
- г) адстрат.

34. Субстрат – це

- а) сліди зниклої мови прибульців, які засвоїли мову місцевого населення;
- б) сліди зниклої місцевої мови в мові прибульців;
- в) ознаки мовної системи, що виявляють тривалий вплив однієї мови на іншу в процесі контактування різних народів; прошарок між двома самостійними мовами;
- г) запозичення в царині синтаксису.

35. Перстрат – це

- а) запозичення в царині морфології;
- б) вплив однієї мови на кілька інших у царині духовної культури, техніки й науки;
- в) явище часткового змішування лексики різних мов;
- г) спільні елементи різних мов у царині фонології.

36. Термін *перстрат* запровадив

- а) К. Бругман;
- б) М. Дж. Бартолі;
- в) С. Семчинський;
- г) В. Георгієв.

37. Найбільш змінюваною мовною підсистемою є

- а) фразеологія;
- б) лексика;
- в) фонологія;
- г) синтаксис.

38. Серед застарілих слів виділяють

- а) історизми та архаїзми;
- б) неологізми та okazіоналізми;
- в) фразеологізми та афоризми;
- г) синоніми й антоніми.

39. Індивідуально-авторські неологізми називають

- а) лексемами;
- б) okazіоналізмами;
- в) архаїзмами;
- г) історизмами.

40. Розвиток фонологічної системи полягає в

- а) зміні норм вимови;
- б) зміні звукових одиниць мови;
- в) зміні співвідношення звуків і фонем;
- г) зміні фонемного складу мови (у наборі фонем і в системі диференційних ознак), у зміні дистрибуції фонем, у характері складу й наголосу.

41. Граматика є

- а) найбільш змінюваною підсистемою мови;
- б) найбільш стійкою підсистемою мови;
- в) підсистемою мови, що досить часто запозичує граматичні категорії з інших мов;
- г) підсистемою мови, яка нерідко змінюється під впливом інших мов.

42. Панівним у дослідженнях мовознавців початку ХІХ ст. стає принцип

- а) системності;
- б) історизму;
- в) причиновості;
- г) загального зв'язку явищ.

43. Діалектологія дає лінгвістові:

- а) матеріал для історії мови;
- б) матеріал для мовного розвитку людства;
- в) матеріал для поширення мови;
- г) матеріал для зближення мов.

44. До основних форм спільностей людей не відноситься

- а) етнічна група;

- б) нація;
- в) народність;
- г) інтелігенція.

45. Наявність у ролі літературної мови «мертвої» (зазвичай чужої) мови, закріпленої писемністю, є характерною особливістю

- а) національних мов;
- б) мов народностей;
- в) племінних мов;
- г) мов з давньою писемною традицією.

46. До зон індоєвропейських мов у першій половині кам'яної доби не входила

- а) північна зона;
- б) південна зона;
- в) центральна зона;
- г) східна зона.

47. Англійська, німецька, іспанська, українська мова відносяться до

- а) мов індоєвропейської сім'ї;
- б) мов кавказької сім'ї;
- в) мов афразійської сім'ї;
- г) мов фінно-угорської сім'ї.

48. Постпозитивний артикль характерний для мов

- а) Мезоамериканського мовного союзу;
- б) Балканського мовного союзу;
- в) Кавказького мовного союзу;
- г) Центральноазійського мовного союзу.

49. Уперше форма майбутнього часу за допомогою допоміжного дієслова або частки зі значенням наміру або бажання виникла

- а) у грецькій мові;
- б) у латинській мові;
- в) у старослов'янській мові;
- г) у галльській мові.

50. Англійська мова виникла на основі

- а) галльської мови;
- б) англо-фризьких говорів;
- в) латинської мови;
- г) німецької мови.

51. У слов'ян роль наддіалектної мови починаючи з ІХ ст. виконувала

- а) праслов'янська мова;
- б) балто-слов'янська мова;
- в) латинська мова;
- г) старослов'янська мова.

52. Соціальні діалекти вживаються як

- а) засіб спілкування між людьми, пов'язаними тісною соціальною або професійною діяльністю;
- б) засіб спілкування молоді;
- в) засіб спілкування мас-медіа;
- г) засіб офіційного спілкування.

53. «Блатна музика» – це

- а) професійний жаргон;
- б) арго злочинних груп;
- в) молодіжний сленг;
- г) військовий жаргон.

54. На кінець ХІХ ст. арготизми

- а) широко проникають у розмовну мову всіх шарів західноєвропейського суспільства;
- б) були поширені серед злодіїв та декласованих елементів;
- в) використовувалися представниками бродячих промислів;
- г) уживалися учнівською молоддю.

55. На думку Л. Ставицької, для бурсацьких субмов найточнішим є термін

- а) кент;
- б) жаргон;
- в) сленг;

г) арго.

56. Rotwelsch – це

- а) арго німецького студентства;
- б) злочинська мова Німеччини;
- в) арго бродячих торговців;
- г) таємна мова підмайстрів-мандрівників.

57. У Німеччині у ХІХ ст. превалював

- а) молодіжний жаргон;
- б) професійне арго;
- в) злочинський жаргон;
- г) кент.

58. Буршеська мова – це

- а) мова німецької учнівської молоді;
- б) мова ремісників і торговців;
- в) мова бідняків;
- г) мова бродячих музикантів.

59. Сленг за походженням є

- а) англійським терміном;
- б) німецьким терміном;
- в) французьким терміном;
- г) українським терміном.

60. Кент був поширений

- а) в Англії;
- б) у Франції;
- в) у Німеччині;
- г) в Україні.

61. Англійська і німецька мови належать до

- а) західногерманської підгрупи германської групи індоєвропейської сім'ї;
- б) східногерманської підгрупи германської групи індоєвропейської сім'ї;

в) північногерманської підгрупи германської групи індоєвропейської сім'ї;

г) кельтської групи індоєвропейської сім'ї.

62. До германських мов не належить

- а) шведська мова;
- б) пруська мова;
- в) готська мова;
- г) нідерландська мова.

63. До слов'янських мов не належить

- а) польська мова;
- б) верхньолужицька мова;
- в) боснійська мова;
- г) литовська мова.

64. До південнослов'янських мов не належить

- а) чеська мова;
- б) болгарська мова;
- в) чорногорська мова;
- г) словенська мова.

65. До західнослов'янських мов не належить

- а) словацька мова;
- б) нижньолужицька мова;
- в) сербська мова;
- г) кашубська мова.

66. У склад індоєвропейської сім'ї не входить

- а) ірландська мова;
- б) угорська мова;
- в) албанська мова;
- г) вірменська мова.

67. У склад балтійської групи індоєвропейської сім'ї не входить

- а) латиська мова;
- б) пруська мова;
- в) естонська мова;

г) литовська мова.

68. У склад фінно-угорської сім'ї не входить

- а) удмуртська мова;
- б) карельська мова;
- в) гагаузька мова;
- г) хантійська мова.

69. У склад тюркської сім'ї не входить

- а) мансійська мова;
- б) турецька мова;
- в) казахська мова;
- г) узбецька мова.

70. Ототожнення лінгвістичного методу з прийомами (процедурами, операціями)

- а) сприяє проведенню якісних досліджень на різних рівнях мови;
- б) збіднює поняття лінгвістичного методу;
- в) дозволяє проводити глибоке вивчення мовної структури;
- г) має великі перспективи в майбутньому.

71. Тези про лінгвістичний метод як про структурну одиницю, що включає в себе три різні компоненти: онтологічний, операційний і телеологічний, з українських мовознавців дотримується

- а) О. Селіванова;
- б) В. Глущенко;
- в) А. Зеленько;
- г) М. Кочерган.

72. Онтологія виступає в ролі засобу, за допомогою якого вчений

- а) обирає певні прийоми й процедури вивчення об'єкта;
- б) сприймає світ як деяку певним чином розчленовану цілісність, подану йому в системі філософських категорій;
- в) окреслює предмет дослідження;
- г) визначає структуру методу.

73. Телеологічний компонент методу включає в себе

- а) мету дослідження;
- б) об'єкт вивчення;
- в) прийоми й процедури;
- г) методику дослідження.

74. Операційний компонент методу включає в себе

- а) принципи й підходи;
- б) методологічну орієнтацію дослідження;
- в) предмет вивчення;
- д) комплекс наукових прийомів (процедур, операцій) та методику їх застосування.

системний, логічний та об'єктивний процес здобуття нових знань, перевірки гіпотез та вивчення явищ навколишнього світу, який базується на спостереженнях, вимірюваннях, експериментах та теоріях.

75. Метод – це

- а) спосіб або система прийомів, застосовуваних для досягнення певної мети дослідження;
- б) теорія, що має практичне застосування;
- в) збір певних фактів та їх систематизація;
- г) системний, логічний та об'єктивний процес здобуття нових знань, перевірки гіпотез та вивчення явищ навколишнього світу.

76. Експеримент – це

- а) будь-яке спостереження природних процесів без втручання;
- б) дослідження явища шляхом створення спеціально контрольованих умов для перевірки гіпотез;
- в) опис подій, що вже відбулися;
- г) метод теоретичного аналізу з практичною перевіркою.

77. Спостереження – це

- а) процес доведення гіпотези певними формулами;
- б) системне осмислення фактів;
- в) аналіз результатів експерименту;
- г) метод наукового пізнання, що полягає в цілеспрямованому і систематичному сприйманні об'єктів чи явищ без активного втручання в них.

78. Абстрагування – це

- а) мисленнєвий процес відокремлення певних властивостей предмета від несуттєвих для даного дослідження;
- б) узагальнення реальних властивостей предмета;
- в) описування явища з акцентуванням уваги на його суттєвих ознаках;
- г) детальний фізичний аналіз структури предмета.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Завгородня Т. К., Стражнікова І. В. *Методологічні засади педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник*. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
2. Пихтіна Н. П. *Методологія психолого-педагогічних досліджень : навчальний посібник*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 315 с.
3. Глущенко В. А., Ледняк Ю. В., Руденко М. Ю., Рябініна І. М. *Мова і мовознавство : навчальний посібник*. Слов'янськ ; Дніпро, 2023. 222 с.
4. Коротяєва І. Б., Глущенко В. А., Руденко М. Ю. *English for Master programme students / Англійська мова для студентів магістратури : навчально-методичний посібник для магістрантів гуманітарних та економічних спеціальностей / М-во освіти і науки України, ДДПУ. Слов'янськ : Вид-во ДДПУ, 2021. 189 с.*
5. Руденко М., Глущенко В. *Соціолекти української мови : навчальний посібник*. Слов'янськ ; Дніпро, 2024. 395 с.
6. *Методологія та історіографія мовознавства: збірник тез XI науково-практичної Інтернет-конференції*. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2024. 161 с.
7. *Методологія та історіографія мовознавства : матеріали XII науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ – м. Дніпро, 22–23 жовтня 2025 р.)*. / відп. ред. В. А. Глущенко; укладач К. А. Кушнір. Слов'янськ ; Дніпро : ДДПУ, 2025. 261 с.

Допоміжна

1. Краснобаєва-Чорна Ж. *Когнітивна лінгвістика й концептологія : навчальний посібник*. Вінниця, 2020. 164 с.
2. Черемська О. С. *Становлення і розвиток Харківської філологічної школи (XIX – перша третина XX ст.)*. Харків: Видавець Савчук О. О. 2020. 484 с.
3. Глущенко В. А., Руденко М. Ю. *Англійські соціальні діалекти в еволюційному розвитку (XIV – початок XX ст.) : навчальний посібник*. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 98 с.
4. Глущенко В. А. *Лінгвістичний метод і його структура*. *Мовознавство*. 2010. № 6. С. 32–44.

5. Development of philological sciences in countries of the European Union taking into account the challenges of XXI century : collective monograph [автори: Атаманчук В. П., Ворона І. І., Глущенко В. А. та ін.]. Lublin : Baltija Publishing, 2018. 544 p.

6. Прикладна лінгвістика : навчальний посібник / упорядник Н. А. Цимбал. Умань : Візаві, 2019. 106 с.

7. Ажнюк Б. М. Право на мову: європейський соціолінгвістичний контекст і Україна. *Українська мова і європейський лінгвокультурний контекст* : збірник наукових праць. Київ, 2019. С. 68–92.

8. Глущенко В., Лихачова А., Рибальченко О. У витоків генеалогічної класифікації мов: історизм і мовна спорідненість. Actual space of philology. Editors: Olena Kolhan, Nataliia Ovcharenko, Józef Kaczmarek jr. [Collective] monograph. Opole : The Academy of Management and Administration in Opole, 2021. P. 9–17.

9. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. Київ : Академія, 1999. 288 с.

10. Глущенко В. А. Актуалістичний метод і його структура. *Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства* / гол. ред. Є. М. Степанов. 2025. № 43. С. 32–37.

11. Glushchenko V. A. The Principle of Historicism and the Origins of the Comparative-Historical Method. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки* : збірник наукових праць / гол. ред. О. І. Іліаді. Одеса : Астропринт, 2024. № 39. С. 18–34.